התרומה פרק רביעי שקלים

קרבן | העדה

מסורת הש"ס

א) מתיבות קו ע"ב קדו' מד ת, ב) כתובות קו ב, ג) מנחות ל ס, ד) יומא מג ת ירבו' שם ס"ד הלכה ב, ה) מתיבות קו ת, ו) נ"מ ספר מערכת ז) ע"ש קה ת, ח) שם קו ת, ט) תוס', י) שם ע"ב, כ) לעיל ס"ב, ל) גרונגרות, מ) מלאכת.

עין משפט נר מצוה

יד א מי' פרק ד משקלים הל"א:
טז ב מי' שם הל"ד:
טז ג טור ס"ע יו"ד סימן רטו סעיף ג בהגה"ר:
יז ד מי' שם הל"ט:
יח ה מי' פ"ז מכלי המקדש הל' י"ב וכתבמות וכ"מ:
יט ו מי' פרק י"ח מטומאת צרעת הלכה ח:
כ ז מי' פרק ג מפרה הל"ב:
כא ח מי' פרק ד משקלים הל"ד:
כב ט מי' שם הל"ח:
כג י מי' שם הל"כ:
כד כ מי' שם הל"מ:
כה ל מי' שם הל"כ:
כו מ מי' שם הל"ח:

נוסחת הבבלי

(א) רב שמואל בר נחמני בשם ר' נתן ג' לשונות כו' שעיר משתלח בפלג כו': (ב) ר' ביבא בר יבלא בשם ר"ש בר תחליפא של כו': (ג) ר"ל הוא בשם ר' שמעון ר"מ כו': (ד) ר"י בר רדיפא אמר מנקבי כו': (ה) גילול בר מניומי בשם ר' אסי אמר שני דייני גזירות כו': (ו) הלכה רב הונא אמר מתרומת ר"ש כו': (ז) בשריטי ר"ל (ביתנא) כלים כו': (ח) תני ר"י גרגרות השלחן כו': (ט) ור' אילא בשם ר' נחמני אפי' כו' שאחוז ר"ר תנין כו':

הגהות הגר"א

[א] ספר העורה כל"ל ועי' רש"י כתובות (קו.) ד"ה מניומי ספרים של כל אדם ואדם ועי' במ"ק (יח:) אמילו בספר שורה פירש"י שהיה לשם ס"מ שנמנו מגיהים שאר ס"מ. והרשב"א פי' שם ס"מ שהיה כ"ג קורא בעורה ביום"כ. ועי' במס"ס יכ"י שם. ועי' שורה ע"ם הוא דשל שורה ודאי ל"ל לשנה שהי' כל התורה עוברת על פיו וכל סדר כתיבת הסורה ממנו הקבוצו: [ב] ל"ל עבד ליה בכלים. כי כן תנא דבי ר"י כלי שרת בתין תחרומות הלשכה ר"ג בקרבן הלבנים מספסר לתומתן יותר מלקרבן אע"ב דקרבן נמי אתי מתרומת הלשכה: [ג] ר"ג מזבח העולה כו' בתין מבדק הבית תוך לעזרות בתין משרי הלשכה. וכ"ה בבבלי שם בגרייתא לחדיא ועי' בתמ"ס פ"ד דשקלים הל"ח מה שאמרה הכ"מ עליו: [ד] ר"ג והא מני אלמי ירושלים מועלין בהן כו' חוב ודאי חוץ לעזרות: [ה] ר"ג כ"ר"מ דר"מ אמר כו' וא"ג אלא דתיריולא קתא הוא דקאמר לה ונם דמיסרך ולא אמרק לה הכי: [ו] ר"ג אין לך אמרק אלא בקרבן אלא וקרבן נלבד. ועשם הבתין הנ"ל בהג"ה זז מזוטרת דחמים (ס"כ.) פ"ר קרבן כו' אלא מעתה כו' ואמאי אחיסו בדבר כו' אומר זה כיוון ר"י בר"ש אומר זה הטוכב. ונגי בדבר כתיב המזבח לעבד ובקרבן בכלים שחיטן אי כתר אי כתר אבל מ"ס בספרים כיוב וכנו שנם הוא דאין מעמנו קרן דחמיב כיב המזבח נגם בקן לא מתי' כי לעיטיבא ויתחל למקום בדבר אלא אחיסו בפלוגתא:

גליון הש"ס

[ה] הגר"א הגיה ועי' במדרש חזית ומ"ר פרשה י"ח: [כ] הגר"א הגיה אל"ל בדבור וקרן. ול"ע דהרי ביומא פ"ד אל"ה אמרו ב"ב סמוך והכן מעבבין ומ"ש ל"ה לגיה ע"ש ועי' בקונגרס מים חיים להפר"ח פ"ב מעשה"ב הלכה ה:

הלכה ב מתני' פרה אדומה ושעיר המשתלח בלשכה. תע"ג דתרה ליה נשחטת בעזרה בלה מתרומת הלשכה דחטאת קרייא רחמנא ושעיר המשתלח לפי שאינו קרבן על פאה מסם שעלה בגורל לה': **ולשון של זהורית.** שני תולעת שמשלימין אל תוך שריפת הפרה וה"ה עץ לאן אלא נקט לשון של זהורים: **ככש פרה.** שהיו עושין שני נפרים זה לה' המשחה ועליהן היו מוליאין את הפרה: **וכבש שעיר.** שהיו עושין כמין גפר ועליו היה הולך המשלח את השעיר מפני הכבלים שהיו תולשים בשערו ואומרין

הלכה ב מתני' [א]פרה ושעיר המשתלח ולשון של זהורית באין מתרומת הלשכה [ב]כבש פרה וכבש שעיר המשתלח ולשון שבין קרניו ואמת המים וחומות[ג] העיר ומגדלותיה וכל צרכי העיר באין משירי הלשכה אבא שאול אומר כבש פרה כהנים גדולים עושין משל עצמן מותר[ד] שירי לשכה מה היו עושין בהן לוקחין בהן יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש [ה]אף לא משל עניים מותר התרומה מה היו עושין בה רקועי זהב ציפוי לבית קודש הקדשים רבי ישמעאל אומר מותר הפירות קין המזבח מותר תרומה לכלי שרת רבי עקיבא אומר [ו]מותר תרומה לקין המזבח מותר נסכים לכלי שרת רבי חנניה סגן הכהנים אומר [ז]מותר נסכים[ח] קין המזבח מותר התרומה לכלי שרת זה וזה לא היו מודים בפירות:

גמ' כבש פרה כו' (א)[ט]ר' ישמעאל בר נחמן בשם רבי יונתן (נתן) ג' לשונות הן של[י] שעיר בטלע 'של מצורע בשקל 'של פרה בשתי סלעים (ב)[כ]רבי חוניה דברת חוורין רבי בא בר זבדא בשם רבי שמעון בן חלפתא של פרה בשתי סלעים ומחצה ואית דמפקין לישנא בעשרה שזה (מותר שירי לשכה כו') (ג)[ל]ר"[מ] יהודה בשם ר' שמואל [נ]תלמידי חכמי' המלמדין את הכהנים הלכות שחיטה הלכות אבלה הלכות זריקה נוטלין שכרן מתרומת הלשכה (ד)רבי יצחק בר רדיפה בשם רבי אימי מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה רבי אחא ר' תנחום בר חייא בשם ר' שמלאי [ס]מגיהי [ע]ספר העזרה [א]נוטלין שכרן מתרומת הלשכה (ה)[פ]גידל[צ] בר בנימין בשם ר' אסי שני דייני גזילות נוטלין שכרן מתרומת הלשכה שמואל[ק] אמר 'נשים האורגות בפרוכת נוטלין שכרן מתרומת (ו)הלשכה רבי חונה אמר מתרומת בדק הבית מה פליג שמואל [ר] עבד לה [ב]כקרבן רב [ש]הונא עבד לה בכבנין אמר רבי חזקיה תנא ר' יהודה (גרוגרות) גדגדות הקטרת[ת] וכל קרבנות הצבור [ב]באין מתרומת הלשכה מזבח הזהב וכל כלי שרת 'באין ממותר נסכים [ג]מזבח העולה והחיכל והעזרות [ד]באין משירי הלשכה דרוץ לעזרות באין מלשכת בדק הבית והא תני אבני [ד]המזבח ההיכל והעזרות מועלין בהן וכי יש מעילה בשיריים [ה]אלא כר"מ דר'[ב] מאיר אמר מועלין [ו]בשיריים א"ר חייא (חיננא) כלום אמר ר"מ אלא בתוך שנתו והבא חוץ לשנתו אנן קימין א"ר חזקיה [ח]תנא רבי יהודה [ט]גדגניות השלחן והמנורה והמזבחות והפרוכת מעכבים את הקרבנות דברי ר' מאיר וחכמים אומרים [י]אין לך מעכב את הקרבן אלא [כ] הכיור והכן בלבד ולא כן א"ר [ל]אליעזר ור' יוסי בן חנינה תריהון אמרין כל הן דכתיב נבח מעכב צלע אינו מעכב ואמר רבי שמואל בר נחמן בשם רבי יונתן ואפילו צלע מעכב [ב]וא"ר אילא בשם ר'

ריבב"ן

מתני' ב פרה אדומה ושעיר המשתלח. פרה אדומה על שנקרבת חטאת נלה מתרומת הלשכה ושעיר המשתלח מתקום שבא שעיר הנעשה כפנים כדמפיש בפ' שני שעירי (דף פ:) ולקח את שני השעירים שהיו שניהן שוין במראה ובקומה [וכדמיס] ונלקיחתן כאחת: **ולשון של זהורית.** כעוד שהיה מלבן ונותנין אותו כאותם כדאמר ביומא בפ' שני שעירי (דף ס:) דקס הזן ככש פרה שהיו עושין מירושלים להר המשחה כיפה כדאמר בתוספ מפני קבר התהום כדאמר בתמכת פרה פ"ג וכבש שעיר המשתלח דתנן ביומא בפ' שני שעירי עשה וכבש היו עושים מפני הכבלים שהיו מתלבן בשערו ואומרים לו טול ולא ולשון שבין קרניו לאחר שאת שמעון הצדיק שרלה שלפעמים היה מלבן ופעם לא היה מלבן התקינו שהיו מניחין בין קרניו ובכלים כל הלאוי לפנים ולא פרה אדומה ושעיר המשתלח באין מתרומת הלשכה אבל בכש השעיר אע"פ שהיה בפנים האיל שלא הולרך לעשותו אלא מפני הכבלים לא היה בא מתרומת הלשכה וכל שהוא לוקח חון נעשה משירי הלשכה לפי שלא היה בו מעילה לר' יהודה אבל לרי מאיר יש מעילה גם בשירי הלשכה לפי שלפעמים כשהיה נאחר מתרומת הלשכה לקנות קרבנות בצבור מביאין לו מן השירים: **מתני' ג שירי לשכה.** הכסף שנשאר שם שלא בא בקופות ליקחין בהן יינות כדי להשתכר: **אין משתכרין בשל הקדש.** מפרש בגמרא כתובות בפרק בתרא (דף קי:) לפי שאין עניות במקום עשירות ואף לא בשל עניים מפני מפני שפעמים היו לריכין תשות לעניים ואין כיבס: **מתני' ד מותר.** תרומת הכסף שנשאר בקופות: **מותר פירות.** ר' ישמעאל לטעמי' דאמר לעיל שהיו ליקחין יינות ושמנים ובלתות להשתכר קין המזבח כשבא שהמזבח בטל אין בו מה להקריב ליקחין עולות ומקריבין ונקרבין קין המזבח כדאם שאוכל פירות בקיצות פעולה כדאמרי' בשבועות פ"ק (יב) בכנות שבע לאדם: **לכלי שרת.** דס"ל דאלא תנא מכשירי קרבן בקרבן לפיכך באין ממקום שהקרבנות באין ובכתיבות פ' בתרא מפרש טעמא דכתיב אם שאר הכסף אחיכו כסף שיש בו שירים הוי אומר זו תרומה ואומא שירים גופייהו כדאמר רבא העולה עולה לאשורה ר"ג הכסף כסף לאשון: **מותר נסכים.** מפרש בנמנות פרק שתי מדות ר' מאיר בר יוסף אמר בירושי המדות פי' שהיה הנזכר לוקח סולת ויין ושמן במדה שפופה ונדוחה ומחזיר לקונין ממנו לאורך מזבח במדה מחוקה ר' יוחנן אמר לאוחה שבעיני המספק סלתות מארבע ועמדו משלש יספק מארבע דמעות קונות דכתב דחמת ומתן הכסף וקם לו קיבל בעמדו מארבע יספק מארבע שיד הקדש על העליונה ולא יהיה בה הדיוט חמור מן ההקדש דהדיוט כל זמן שלא משך יכול לחזור בו וזה הה לא היו

תקלין חדתין

מתני' ה פרה אדומה. פרה אדומה תע"ג דתיה נשחטת בעזרה בלה מתרומת הלשכה דחטאת קרייא רחמנא: **שעיר המשתלח.** לפי שאינו ליקח ב' שעירים ות"ל על אחד שעלה בגורל לה': **ולשון של זהורית.** שני תולעת שמשלימין אל תוך שריפת הפרה וה"ה עץ ארז ואזוב אלא נקט לשון של זהורים לחלק בינו ובין לשון של שעיר המשתלח: **ככש פרה.** הנשר שהיו עושין ת' ע"ג שלמטה הימנו מפני קבר התהום מהר הבית לחר המשחה ועליהן היו מוליאין הפרה: **וכבש שעיר.** שהיו עושין בשר שעליו יולך המשלח את השעיר מפני הכבלים שהיו תולשין בשערו ואומרים טול ולא שלא תעבה עולותיו: **ולשון שבין קרניו.** ליתא אם הכנין והמים ומגדלותיה לכשה שהופרשה לשם קרבנות אלא מתה שנמחייר בלשכה אחר הפרשת התרומה: **ואמת המים.** העובלת בעזרה אם ליכין תיקון: **וכל צרכי העיר.** לחפור בורות שיחין ומערות ותיקון החומותיה ושוקיה ושמירת העיר: **מותר שירי הלשכה.** מה שנשאר אחר שנעשה מהן תיקון צרכי העיר: **נוקחין מהן יינות שמנים וסלתות.** ומוכרין אותן למי שלריך יין לנסכים ומנים למנחות: **אין משתכרין בשל הקדש.** שאין עניות במקום עשירות ונגלי הוא להקדש: **ואף לא בשל עניים.** דלמא מתרמי עני וליכא למיתב ליה: **מותר הפרומה.** היינו מה שנשאר נקופות כר"ח ניסן שלו מניחין קרבנות מתרומה מדשה: **לפני לנים קדשי קדשים.** לנלפה ולכותלים: **מותר הפירות.** מפרש בגמ': **קין למזבח.** כשהמזבח בטל מביאים מהן עולות כמו שדרך בני אדם להעלות מיני מתיקה על השלחן בגמר סעודתם כך אחר שנמכו לחבית חונת היום מביאין עולות אלו כשאין נדרים ונדבות והמזבח בטל: **מותר תרומה לקין המזבח.** שלאורך קרבנות הוסרשה: **מותר הנסכים.** מפרש בגמ': **מותר נסכים לקין המזבח.** שהנסכים כלל העולה כלו: **זה וזה.** ר"ע ור"מ: **גמ' של שעיר המשתלח.** דכתי' מלוקה כדאמן ביומא מה היה עושה מליו קצר בפלע ומליו קצר בקרניו לפיכך היה משקל פלע: **ושל מצורע.** נלא לריך מלוקה דו לו בשקל: **ושל פרה.** דכתי' וכבר ליטול אל מון שריפת הפרה בעיא משקל שני סלעים: **ואית דמפקין לישנא.** לומר יש אומרים בלשון אחר של פרה כי' אחין ואיניו הך דפלע ד' אחין ושני סלעים ומחלה הן ר' אחין: **מבקרי מומי קדשים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה.** דאיתו ליטול שכר מכל בהמה בפני עלמה אחר דתנן הטיטל שכר להיות ביאה בכורות אין שוחטין אל פיו אלכך נוטל מתרומת הלשכה תהיה הבהמה תמימה אי בעלת מום אין לו תועלת: **שני דייני גזלות.** שבירוכלס: **אלורגות בפרכות.** שבין היכל לקדשי הקדשים: **פה אלי.** נמלי אליעי: **ר"ל גרוגרות.** כך שמו: **מוכת הוסר.** כלי הוא ולא בגין שאינו מחוכר לאדמה ויכולין לעלותו לפיכך נידון ככלי: **מטוחרי הנסכים.** לקמן פ"ה מפרש מה מוחר נסכים: **מזבח העולה.** שהוא בגין: **חון לעזרות.** כל מה שהוא חון לעזרת ירושלים בגין עזרת נשים וחחיל ומחוחל העיר ומגדלותיה: **מועלין בהן.** ותמ"ל דמשירי הלשכה הן בתין קבוע ומי יש מעילה בשיריים: **ומאני אלא כר"מ.** אתיא הך בריתא: **אמר ר' חיננא.** אמר כר"מ לא מני אתיא: **אלא בתוך שנתו.** הוא דמועלין בשיריים דשמא יעטרכו לקנות מהן קרבנות לבור וכדאמרינן לעיל פ"ג ה"ד: **והבא חון לשנתו אנן קיימין.** דבתוך שנתו אחור לחיאילן לעיר דברים אחרים דשמא יעטרכו לקרבנות לבור: **מעכבין את הקרבן.** שאסור להקריב קרבן אם אין אלו במקומן ויותר נראה שאסור להקריב עליהן קרבן כגון לחם הפנים בע"ה השלחן ונרות במנורה וקרבנות על המזבחות וחריקת הדם על הפרוכת וריחוף ידים ורגלים בכיור: **כל הן.** כל היכא דכתיב נכח כגון במנורה דכתיב ואת המנורה (חתן) נוכח השלחן: **אלא אינו מעכב.** כגון בשלחן

משנת אליהו

ס"ג **ספר בפורה.** ועי' רש"י בכתובות קי"ו ת' ד"ה מניומי ספרים של כל אדם ואדם. שאסור להשתמש בספר שאינו מוגה משום דאין מקבל בתחלתו עולה ורשו ר"ל שהיו מתעצלין בלבד והסקיעו תרומת הלשכה לבד. עכ"ל. ולבאר דספרים דקאמר שם דייק. ועי' מ"ק ד"ח כ' אפי' בספר עזרה שפירש"י שהיה לשם ס"מ שנמנו מגיהים שאר ס"מ. והרשב"א פי' שם ס"מ שהיה כ"ג קורא בעזרה ביום"כ. ועי' המרכים וכ"ה שם. ועי' עזרא ע"ם כתן בשל עזרא ולולי ת"ל לגיה שהי' כל הסדר כתיבת הסורה ממנו הקבוצו. והרמב"ם בפלגים נקט לשון מגיה דבבלי ספרים שבירושלים ובעתו כפי' רש"י ולמי לנחור נזירות נסמוך לה שהיו עולים שכבן מתרומת הלשכה דהעמוד כמ"ש המחוק שם קי"ח ת' ד"ה נחיר כי לפי שבל שעה היו ישבבן בדבן ולא היו שיעקון בשם מלאכה ולא היו לשם בשם להחפרבנם ויהיה מועל על הלבור לפרנסם וכ"ע מגיהי ספרים שבירושלים תמיד היו שמוקין בזה ויהיו מועל על הלבור לפרנסם ועיין תוספות בכתובות ר' ע"ב ד"ה קדושה כי דייני גזירות ובן מגיהי ספרים בלע כ"ד מתנה פליגין ובקי"ע בשתמיעתה דבר הוספות דבכתובות ובספר הרמב"ם בפלגים הוסיפות דמעולה ר"ל ת' ד"ה כיון ע"ש: **עכור לה בבנין.** לפי שלא קדשה קדושה הנוף. ובבבלי שם פרק עליה מבריאתה דתמיל נשים שאחדונות בפרכת מי שעלים שבתן מתרומת הלשכה. ומפני לה דנני דבריאתה מריב בפרוכת דעביד לעשותה נגד הסמיים ואיון מתה בגין. וע"כ ר"ה דבבה הכי ס"ל דלא תקבי עליה מבריאתה. ומתמל מליב גם בבדוכת המבדל בין היכל לקדש דנ"ע מתרומת הלשכה דיתר כתב נוחא מליב ובכ"ע דבבדוכת דשתוים ס"ל לשמואל דמתרומת הלשכה ולדידיה הכיון בריאתה מיריב בכל נוחא אף בפרכת דמתת הבנין: **כ"ג מזבח העולה ובפיכל והעזרות כאין מבר".** וכ"ה בבבלי שם בגרייתא לחדיא והרמב"ם בפ"ד דשקלים ה"ח כתב על מזבח כו' מבריי לבבה דבבה ובמ"ע בגד שניות דבבלי בגדים ביהשלמי מיר' איבנה ב"ב מתיב ובבר המה בכ"מ עליו: **חון לעזרות.** בבבלי הבי' חון לחומת העזרה ודיק דבר"ה דקלי אל עזרת ישראל אבל בע"ג ובחיל כו'. אבל כאן דקבע חון לעזרות לא קאי אלא על חומת העזר ומגדלותיה וכ"מ בהרמב"ם שם דלא נקט אלא חומת העזר כו' וכן היה מפרש בבבלי בע"ג בכלל עזרה: **כ"ג אלא קרן וכרכוב.** ועשם הבנין הנאמן. מבוגות דוכמים פ"ב ת' ד"ה קרן כו' אלא מעתה כו' ובמ"ע בחיבו כרכוב דלא אחיא בבבלי בבבלי בבבלי